
Likums “Par valsts budžetu 2019. gadam”, ciktāl tas neparedz Augstskolu likuma 78. panta septītajā daļā noteikto ikgadējo valsts finansējuma pieaugumu, atbilst Latvijas Republikas Satversmes 1. un 66. pantam

Satversmes tiesa 2020. gada 29. oktobrī pasludināja spriedumu lietā **Nr. 2019-29-01 “Par likuma “Par valsts budžetu 2019. gadam” programmu 03.00.00 “Augstākā izglītība”, 02.03.00 “Augstākā medicīnas izglītība”, 20.00.00 “Kultūrizglītība” un apakšprogrammas 22.02.00 “Augstākā izglītība”, ciktāl tās neparedz Augstskolu likuma 78. panta septītajā daļā noteikto ikgadējo valsts finansējuma pieaugumu studijām valsts dibinātās augstskolās ne mazāku par 0,25 procentiem no iekšzemes kopprodukta, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 66. pantam”.**

Apstrīdētais regulējums

Likuma “Par valsts budžetu 2019. gadam” programmas 03.00.00 “Augstākā izglītība”, 02.03.00 “Augstākā medicīnas izglītība”, 20.00.00 “Kultūrizglītība” un apakšprogramma 22.02.00 “Augstākā izglītība” noteica valsts budžeta finansējumu valsts dibinātām augstskolām, kas ir mazāks par Augstskolu likuma 78. panta septītajā daļā noteikto, t.i., ka ik gadus valsts budžetā jāparedz finansējuma pieaugums studijām valsts dibinātās augstskolās līdz tas sasniedz 2 procentus no iekšzemes kopprodukta.

Augstāka juridiska spēka normas

Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1. pants:

Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika.

Satversmes 66. pants:

Saeima ik gadus pirms saimnieciskā gada sākšanās lemj par valsts ienākumu un izdevumu budžetu, kura projektu tai iesniedz ministru kabinets.

Ja Saeima pieņem lēmumu, kurš saistīts ar budžetā neparedzētiem izdevumiem, tad lēmumā jāparedz arī līdzekļi, ar kuriem segt šos izdevumus.

Pēc budžeta gada notecēšanas ministru kabinetam jāiesniedz Saeimai apstiprināšanai norēķini par budžeta izpildīšanu.

Lietas fakti

Pieteikumu iesniedza trīsdesmit viens 13. Saeimas deputāts (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs).

Pieteikuma iesniedzējs uzskatīja, ka apstrīdētais regulējums, neizpildot Augstskolu likuma 78. panta septītās daļas prasības, nonāk pretrunā ar tiesiskuma principu, tiesiskās drošības principu un labas likumdošanas principu, kā arī no Satversmes 66. panta izrietošo ilgtspējas principu.

Saeima norādīja, ka nedz likumā “Par valsts budžetu 2019. gadam”, nedz arī iepriekš gadskārtējos valsts budžeta likumos nebija paredzēts Augstskolu likuma 78. panta septītajā daļā noteiktais valsts finansējuma pieaugums, jo to liegušas valsts budžeta iespējas.

Tiesas secinājumi

Par Satversmes tiesas kompetenci valsts budžeta likuma izvērtēšanā

Lai arī valsts budžeta likums ir izteikti “politisks” lēmums, tomēr demokrātiskā tiesiskā valstī valsts budžeta likuma sagatavošanā un pieņemšanā, izpildē un izpildes kontrolē ir ievērojamas tiesības. Tā kā Satversmes 66. pantā noteiktās budžeta tiesības Saeima izmanto likuma formā, tad Satversmes tiesai ir pilnīga kompetence pārbaudīt, vai likuma “Par valsts budžetu

2019. gadam” sagatavošanā un apstiprināšanā ir ievērota Satversme. Šajā lietā Satversmes tiesa nav aicināta un arī nevērtēs, vai apstrīdētā regulējuma veidotā politika ir pareiza.

Satversmes tiesai ir pilnīga kompetence pārbaudīt, vai likuma “Par valsts budžetu 2019. gadam” sagatavošanā un apstiprināšanā ir ievērota Satversme, jo saskaņā ar Satversmes 85. pantu Satversmes tiesas uzdevums ir izskatīt lietas par likumu atbilstību Satversmei.

Satversmes tiesa nav aicināta un arī nevērtē, vai ar apstrīdēto regulējumu veidotā politika ir pareiza. [16.]

Par Augstskolu likuma 78. panta septītās daļas ietveršanu satversmības izvērtēšanā

Satversmes tiesa paplašināja prasījuma robežas un izvērtēja arī Augstskolu likuma 78. panta septītās daļas atbilstību Satversmes 66. pantam kopsakarā ar Satversmes 1. pantu, jo citādi nebūtu iespējams izvērtēt Pieteikuma iesniedzēja argumentus par apstrīdētā regulējuma pieņemšanas procedūras pārkāpumiem.

Pieņemot apstrīdēto regulējumu, Saeimai bija citstarp jāizskata tā saderība ar Augstskolu likuma 78. panta septīto daļu. [20.]

Augstskolu likuma 78. panta septītā daļa ietiecas gadskārtējā valsts budžeta likuma projekta sastādīšanas procesā, un tā spēkā esība tieši ietekmē arī apstrīdēto regulējumu. [17.]

Par Satversmes 1.panta un 66.panta prasībām valsts budžeta sastādīšanā

Satversmes 66. pantā atklājas varas dalīšanas princips, atbilstoši kuram valsts budžeta sastādīšanas un izskatīšanas jomā izpildvaras un likumdevējvaras īpašās kompetences tiek nošķirtas. Izpildvarai Ministru kabineta personā ir jāpastāda saimnieciskā gada valsts ienākumu un izdevumu budžeta projekts, bet Saeimai tas jāizlemj. Tādējādi valsts budžeta

likuma projekta iniciatīvas tiesības ir vienīgi Ministru kabinetam, un tieši Ministru kabinets ir atbildīgs par valsts budžeta plāna piedāvājuma izveidi. [21.1.]

Sastādot valsts budžeta projektu, Ministru kabineta rīcību ierobežo likumos noteiktie valsts uzdevumi un konkrēti tiesiskie pienākumi, kas izriet no tiesību normām un tiesību piemērošanas aktiem un kuru finansēšanai Ministru kabinetam ir jāparedz atbilstoši finanšu līdzekļi. [21.1.]

Satversmes 66. pants pieprasa, lai valsts budžetā būtu pilnīgi atspoguļoti sagaidāmie valsts ieņēmumi un ieplānotie izdevumi. [21.2.]

Satversmes 66. panta pirmais teikums pieprasa, lai Ministru kabinets ik gadus sastādītu vienotu un pārskatāmu valsts budžeta likumu un Saeima ik gadus par to lemtu. [22.]

Valsts budžeta sastādīšanā Ministru kabinetam jāievēro saimnieciskums. [21.3.]

Pienākums atvēlēt konkrēta apmēra finansējumu tā, ka tas liedz Ministru kabinetam ņemt vērā sociāli ekonomisko prognozi par tautsaimniecības attīstību, kā arī sabalansēt plānotos izdevumus starp visām nozarēm, sasaista Ministru kabinetu budžeta sastādīšanas procesā. Jo vairāk likumos iekļautu konkrēta apmēra budžeta finansējumu pagēroši prasījumi, jo mazāk Ministru kabinetam atliek tā kompetences brīvi izlemt par valsts uzdevumu finansēšanas prioritātēm, jo mazāk atliek iespēju tieši izpildvarai īstenot valsts uzdevumu izpildi. [21.3.]

Par Augstskolu likuma 78. panta septītās daļas atbilstību

Augstskolu likuma 78. panta septītās daļas prasība Ministru kabinetam ik gadus paredzēt noteikta apjoma finansējumu un tā pieaugumu valsts augstskolu izdevumu segšanai sasaistē ar valsts iekšzemes kopproduktu būtiski ierobežo Ministru kabineta kompetenci un iespējas sastādīt ekonomiski sabalansētu valsts budžetu. Ar noteiktu būtisku izdevumu daļas pastāvīgu ilgtermiņa „iezīmēšanu” dažādos likumos, kas pārsniedz viena saimnieciskā gada ietvarus,

Saeima pārņem budžeta sastādīšanas kompetenci sev, būtiski sašaurinot to Ministru kabinetam. Tā faktiski pārnes budžeta sastādīšanu no izpildvaras uz likumdevējvaru, kas ir pretēji varas dalīšanas principam un Satversmes 66. panta pirmajam teikumam. [22.]

Valsts budžeta daļu noteikšana dažādos likumos neievēro valsts budžeta likuma nozīmi, kādēļ tas domāts. Ja Saeima ar citiem likumiem jau faktiski un ilgtermiņā iepriekš „sadala” budžeta izdevumus, tad zūd vajadzība pēc vienota valsts budžeta likuma. Šādi sadrumstalots valsts budžets kļūst nepārskatāms un tā vadīšana – apgrūtināta. [22.]

Ministru kabinetam ir pienākums patstāvīgi sagatavot faktiski izpildāmu valsts budžeta projektu. Izmantojot iekšzemes kopproduktu kā indikatoru valsts budžeta finansējuma palielināšanai, Augstskolu likuma 78. panta septītā daļa tikai šķietami ir sasaistīta ar valsts ekonomisko izaugsmi. Iekšzemes kopprodukts ir tikai viens no ekonomiskās izaugsmes indikatoriem. Sasaiste ar to ierobežo Ministru kabinetu sekot no saimnieciskuma principa izrietošajam pretcikliskas fiskālās politikas principam. [22.]

Tā kā Augstskolu likuma 78. panta septītā daļa neatbilst Satversmes 1. pantam un 66. panta pirmajam teikumam, apstrīdētais regulējums atbilst Satversmes 1. pantam un 66. panta pirmajam teikumam. [22.]

Par Saeimas īpašu atbildību tautas priekšā valsts budžeta sakarā

Saskaņā ar Satversmes 66. un 73. pantu budžeta tiesības ir vienīgi Saeimai. Tautai nav budžeta tiesības, tādēļ Saeimai ir īpaša politiska atbildība tautas priekšā budžeta lēmumu sakarā. Tās pamatā ir uzticības attiecības, jo Saeimas rīcībā ir tikai tie finanšu līdzekļi, ko tai ir uzticējusi tauta. [23.]

No tiesiskas valsts principa izriet prasība ikvienai valsts iestādei rīkoties patiesi. Tādēļ tādu tiesību normu pieņemšana, kuras jau no sākta gala ir tukši solījumi vēlētājiem, kas netiks segti

ar tautas uzticētiem līdzekļiem, neatbilst tiesiskas valsts principam. Šāda rīcība arī apdraud ar Satversmi aizsargātās valsts demokrātiskās iekārtas pamatus. [23.]

Satversmes tiesa nosprieda:

atzīt Augstskolu likuma 78. panta septīto daļu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 66. panta pirmajam teikumam;

atzīt likuma “Par valsts budžetu 2019. gadam” 4. pielikuma programmu 03.00.00 “Augstākā izglītība”, programmu 02.03.00 “Augstākā medicīnas izglītība”, programmu 20.00.00 “Kultūrizglītība” un apakšprogrammu 22.02.00 “Augstākā izglītība” dotācijas valsts augstskolām par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 66. panta pirmajam teikumam.

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas stājas spēkā tā pasludināšanas brīdī.

Spriedums tiks publicēts oficiālajā izdevumā “Latvijas Vēstnesis” Satversmes tiesas likuma 33. panta pirmajā daļā noteiktajā termiņā.

Sprieduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājaslapā: https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2019/11/2019-29-01_Spriedums-1.pdf

---

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt izpratni par Satversmes tiesā izskatāmajām lietām. Tā nav uzskatāma par nolēmuma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājaslapā www.satv.tiesa.gov.lv

Zanda Meinarte

Satversmes tiesas

sabiedrisko attiecību speciāliste

Zanda.Meinarte@satv.tiesa.gov.lv

67830759, 26393803